

Горняк М.С.
*аспірант кафедри світового господарства
і міжнародних економічних відносин
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна*

РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасний посткризовий період, як і остання світова фінансово-економічна криза, має своєрідні риси, які накладають відбиток на усі соціально-економічні процеси, що відбуваються в різних країнах світу. Загальним явищем є зростання ролі державного регулювання, яке проявляються або у досить жорстких формах (Греція, Франція, Великобританія, Ірландія), або у значно м'якших, які були застосовані більшістю європейських держав, в т.ч. і Україною. При цьому виникає багато проблем у механізмах функціонування публічних фінансів, змінюється розуміння макроекономічної нестабільності і сталого розвитку.

Публічні фінанси досліджувалися і досліджуються як зарубіжними (Дж. Б'юкенен, Ш. Бланкарт, П. Роуз, Дж. Стігліц та ін.), так і українськими економістами В. Андрущенко, О. Длугопольський, М. Єрмоленко, М. Карлін, В. Опарін та ін.). В той же час роль публічних фінансів у забезпеченні фінансової стійкості держави в умовах глобалізованої економіки та трансформаційних перетворень у посткризовий період ще недостатньо висвітлена. Публічні або суспільні фінанси, зазвичай, ототожнюються з фінансами держави і складаються з таких елементів: державний та місцеві бюджети, державні фонди цільового призначення, фінанси підприємств і організацій державної і комунальної форм власності, державний кредит, державне та особисте майно. Суспільні фінанси, в свою чергу, є складовим елементом фінансової системи, яка крім них, включає фінанси підприємств, домогосподарств, страхування, внутрішній фінансовий ринок і міжнародні фінанси [1]. Публічні фінанси визначаються також як сукупність доходів і видатків центрального та місцевого урядів, а також структурних взаємозв'язків між ними [2]. Публічні фінанси передбачають таку організацію методів отримання та перерозподілу ресурсів, яка б забезпечувала виконання державою усіх своїх економічних функцій і підвищення добробуту всього населення.

В умовах глобалізації традиційне розуміння публічних фінансів значно модифікується, оскільки, з одного боку, з'являється більш широка можливість використовувати не лише внутрішні джерела коштів для фінансування соціально-економічного розвитку, а з іншого, – набуває важливого значення структура не лише надходжень, але й видатків держави [3]. Глобалізація, посилюючи взаємозалежність країн, формує потребу в колективних діях, і публічні фінанси в даному контексті починають відігравати нову роль: роль важливого інструменту регулювання не тільки локальних, національних, але й глобальних проблем. Відбувається поступовий відхід від традиційних підходів, коли публічні фінанси вирішували проблему, які види діяльності фінансуються на державному рівні, а які – на місцевому. Нові підходи передбачають аналіз взаємодій ринків і держав, співробітництво і конкуренцію між державою і приватними структурами різних країн світу.

Держава у сучасних умовах постійно стикається з так званими «зовнішніми очікуваннями» з приводу тієї чи іншої політики, джерело яких знаходиться поза її межами. Яскравим прикладом таких очікувань стала Україна, що вилізло у воєнне протистояння на Сході держави. Зовнішні очікування виникають, як у результаті формальних міжурядових переговорів, так і неформальних процесів, які ініціюють недержавні органи (агентства кредитних рейтингів, міжнародні аудитори, глобальна мережа громадянського суспільства тощо). Так, очікування економічної відкритості сприяють зростанню взаємодії між суспільним і приватним секторами і одночасно підвищенню рівня конкурентної боротьби між країнами.

Долучення до «відкритості» передбачає поступову гармонізацію економічних політик, оскільки за таких умов можна повною мірою використати переваги мобільності ресурсів, але при цьому дедалі більшого значення набуває «ефект Т'єбу», за якого мобільні фактори виробництва обирають національну юрисдикцію, що найбільшою мірою задовольняє їх інтереси. При цьому уряд вимушений здійснювати те, що від нього вимагають, аби втримати або залучити мобільні фактори [2, с. 362]. За таких умов в програму розвитку національної економіки включаються цілі, джерело яких знаходиться поза межами національної економіки. Вони впливають на формування пріоритетів розподілу держави і приватних ресурсів. Так формується «гнучкий суверенітет», який надає можливість узгодити внутрішні і зовнішні цілі та забезпечити фінансову стійкість не лише за допомогою внутрішніх, але й зовнішніх джерел.

В сучасних умовах фінансування суспільних благ (оборона, охорона правопорядку, медичне забезпечення, освіта, програми зниження рівня бідності, екологія тощо) відбувається через партнерство суспільного і приватного секторів. Орієнтація урядів на інтереси держави відбувається більш опосередковано, враховується реакція приватних фірм і домогосподарств на реалізацію державних послуг через фінансові (податкові кредити, знижки, гарантії тощо) та організаційні (регулювання прав власності тощо) стимули. При формуванні державно-партнерських відносин застосовуються механізми аусорсингу для виконання певних функцій приватними фірмами (харчування в лікарнях, інтернатах, школах тощо).

Отже, публічні фінанси в сучасних умовах не лише забезпечують доходи і регулювання державних видатків, але й виконують важливі функції щодо вбудування економічної політики держави в зовнішнє економічне середовище, а також акумулювання використання недержавних ресурсів для реалізації цілей державної політики, стимулювання приватної ініціативи щодо фінансування суспільних і змішаних благ. Все це надає можливість публічним фінансам стати дієвим важелем у забезпеченні фінансової стійкості держави в умовах нестабільності та невизначеності соціально-економічного розвитку.

Література:

1. Карлін М. Суть, структура, функції суспільних фінансів та їхнє місце в фінансовій системі України / М.І. Карлін // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 44-49.
2. Длугопольський О.В. Суспільний сектор економіки і публічні фінанси в епоху глобальних трансформацій: монографія – Тернопіль: Економ. думка ТНЕУ, 2011. – 632 с.
3. Стігліц Дж. Економіка державного сектора / Дж. Е. Стігліц. – К.: Основи, 1998. – 854 с.